https://doi.org/10.32849/2409-9201.2024.24.69

УДК 347.7

НАВІГАЦІЯ У КОРПОРАТИВНОМУ УПРАВЛІННІ: РОЛЬ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

Ліліана СІЩУК

кандидат юридичних наук,
доцент, старший дослідник,
завідувач лабораторії

Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)

UDC 347.7

NAVIGATION IN CORPORATE GOVERNANCE: THE ROLE OF CORPORATE LAW

Liliana SISHCHUK

Candidate of Legal Sciences (Ph. D.),
Associate Professor, Senior Researcher,
Head of the Laboratory

Academician F.H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of the NALS of Ukraine (Kyiv)

https://orcid.org/0000-0002-9722-4347

У статті розглянуто вплив корпоративних прав учасників підприємницької юридичної особи на корпоративне управління компанії та отримання нею прибутку. У міжнародних стандартах більшість рекомендацій спрямовані на забезпечення довіри інвесторів до діяльності компаній та застосування дієвих механізмів впливу на функціонування компаній з метою отримання прибутку і його справедливого розподілу між інвесторами, компаніями та партнерами.

Визначено, що момент прийняття рішення про створення підприємницької юридичної особи і вирішення питання про види та розмір вкладів майбутніх учасників до статутного капіталу цієї юридичної особи є першим кроком у окресленні ролі корпоративних прав та їх впливу на корпоративне управління компанії після її створення. Адже саме розмір та умови внесення вкладу визначають комплекс і обсяг корпоративних прав учасника по відношенню до юридичної особи. Для прикладу, комплекс корпоративних прав простого і привілейованого акціонера, або ж обсяг прав міноритарного і мажоритарного акціонера відрізняється рівнем впливу на корпоративне управління товариства та на правові наслідки прийнятих рішень його акціонерами. Не менш важливе значення має й вид вкладу до статутного капіталу підприємницької юридичної особи.

The article examines the influence of the corporate rights of the participants of an entrepreneurial legal entity on the corporate management of the company and its profit. In international standards, most of the recommendations are aimed at ensuring investors' trust in the activities of companies and the application of effective mechanisms of influence on the functioning of companies in order to obtain profit and its fair distribution between investors, companies and partners.

It was determined that the moment of making a decision on the creation of a business legal entity and deciding the types and amount of contributions of future participants to the authorized capital of this legal entity is the first step in outlining the role of corporate rights and their impact on the corporate management of the company after its creation. After all, it is the size and terms of the contribution that determine the set and scope of the participant's corporate rights in relation to the legal entity. For example, the set of corporate rights of an ordinary and privileged shareholder, or the scope of the rights of a minority and majority shareholder, differs in the level of influence on the corporate management of the company and on the legal consequences of decisions made by its shareholders. No less important is the type of contribution to the authorized capital of the entrepreneurial legal entity. Adopting a decision

Прийняття рішення про формування статутного капіталу юридичної особи за рахунок грошових коштів, нерухомого та цінного рухомого майна є традиційним та впливає, як правило, на обсяг корпоративних прав учасників.

Однак на даний час в українському бізнес-просторі набуло популярності внесення вкладів до статутного капіталу підприємницької юридичної особи у формі майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності. У таких випадках має місце колізійне правове регулювання корпоративних відносин нормами корпоративного, договірного права та права інтелектуальної власності. У зв'язку з цим учасником юридичної особи може стати творець або інший суб'єкт, який на законних підставах передав майнові права на об'єкт інтелектуальної власності юридичній особі, а, натомість, набув суб'єктивне корпоративне право.

Корпоративні права учасника надають такій особі можливість отримувати право брати участь в управлінні юридичною особою та отримувати майнові вигоди від своїх вкладень до статутного капіталу юридичної особи так само, як й іншим учасникам, чиї вклади не пов'язані з об'єктами інтелектуальної власності. Водночас питання щодо правового режиму об'єкта інтелектуальної власності після його передання до статутного капіталу підприємницької юридичної особи визначається установчим документом юридичної особи і може додатково врегульовуватися корпоративним договором. При цьому майнові права на об'єкт інтелектуальної власності переходить, як правило, у власність юридичної особи, якщо інше не передбачено договором про передання майнових прав на об'єкт інтелектуальної власності або корпоративним договором.

Ключові слова: право інтелектуальної власності, майнові права на об'єкт інтелектуальної власності, вклад, статутний капітал, підприємницька юридична особа, корпоративні права, корпоративна власність, майно, корпоративне управління, отримання прибутку

on the formation of the authorized capital of a legal entity at the expense of cash, immovable and valuable movable property is traditional and affects, as a rule, the scope of corporate rights of participants.

However, at present, in the Ukrainian business space, contributions to the authorized capital of an entrepreneurial legal entity in the form of property rights to objects of intellectual property have gained popularity. In such cases, there is conflicting legal regulation of corporate relations by the norms of corporate law, contract law and intellectual property law. In this regard, a creator or other subject who, on legal grounds, transferred property rights to an object of intellectual property to a legal entity and, in return, acquired a subjective corporate right, can become a participant of a legal entity.

The corporate rights of a participant give such a person the opportunity to receive the right to participate in the management of a legal entity and receive property benefits from their investments in the authorized capital of a legal entity in the same way as other participants whose contributions are not related to intellectual property objects. At the same time, the issue of the legal regime of an object of intellectual property after its transfer to the authorized capital of an entrepreneurial legal entity is determined by the founding document of the legal entity and may be additionally regulated by the corporate agreement. Property rights to an object of intellectual property also are transferred, as a rule, to the ownership of a legal entity, unless otherwise stipulated by the contract on the transfer of property rights to the object of intellectual property or a corporate agreement.

Keywords: intellectual property right, property rights to an object of intellectual property, contribution, authorized capital, entrepreneurial legal entity, corporate rights, corporate property, property, corporate management, profit making

Сучасна ринкова економіка передбачає свободу підприємництва, економічну конкуренцію, обмежене втручання держави у приватний сектор економіки, вільне ринкове ціноутворення, свободу укладення підприємницьких договорів, вільне обрання організаційно-правової форми ведення бізнесу. Державне регулювання ринкових відносин більш спрямоване на залучення інвестицій у економічний простір для розвитку стабільної конкурентоспроможної прибуткової підприємницької діяльності.

Важливим фактором досягнення поставленої мети є приведення законодавства України до права країн Європейського Союзу (директив, рекомендацій, договорів, кодексів, законів, традицій, кращих європейських та міжнародних практик і звичаїв, принципів корпоративного управління, європейської та англо-американської судової практики вищих судових інстанцій), підтвердженням чого стало прийняття низки нових законів, удосконалення чинних нормативних актів та розроблення законопроєктів, які спрямовані на формування європейської економічної й правосвідомості у громадян та бізнесу, а також створення ефективних механізмів втілення правотворчих ідей в правову дійсність.

Підприємницькі юридичні особи є основними суб'єктами ринкових відносин, які беруть участь у формуванні нових бізнес-ідей і стартапів в умовах європейської інтеграції й у відновленні ринкової економіки в умовах воєнного стану, а тому базові новації спрямовані на врегулювання правового статусу саме цих суб'єктів корпоративного правовідношення. Найбільш ефективними організаційно-правовими формами таких юридичних осіб вважаються акціонерні товариства та товариства з обмеженою відповідальністю. Хоча перелік підприємницьких юридичних осіб значно ширший та включає в себе ряд інших юридичних осіб, що визначені ЦК України.

Як відомо, метою створення підприємницької юридичної особи або вступу до неї є отримання майнових благ від діяльності цієї юридичної особи. Однак для функціонування підприємницьких юридичних осіб та отримання від їх діяльності прибутку важливе значення має формування прозорої та ефективної політики корпоративного управління у цих компаніях. Тому створення чи вступ до підприємницької юридичної особи зумовлює в учасника цієї юридичної особи виникнення корпоративних прав, сутність яких полягає у можливості здійснення впливу на корпоративне управління компанії та отримання нею прибутку. Оскільки євроінтеграція та відновлення ринкової економіки поставили для підприємницьких юридичних осіб ряд нових завдань, пов'язаних з приведенням їх діяльності у відповідність до європейських стандартів в умовах економічної кризи, то питання щодо розкриття впливу корпоративних прав учасників на корпоративне управління у таких компаніях є актуальним для подальшого наукового дослідження в світлі нових законодавчих змін та вимог нової правової реальності.

Правові концепції щодо правової природи та поняття корпоративних відносин і корпоративних прав закладені у наукових працях таких відомих українських вчених, як Ю. М. Жорнокуя, Н. С. Кузнєцової, Р. А. Майданика, І. В. Спасибо-Фатєєвої, Є. О. Харитонова, О. І. Харитонової, О. С. Яворської та інших. Водночас у даній науковій статті приділено увагу науковим поглядам на сутність та роль корпоративних прав, що висвітлені відомою вченою української цивілістики В. А. Васильєвою.

Метою статті є розкрити сутність і вплив корпоративних прав на управління у підприємницьких юридичних особах з моменту створення та впродовж їх діяльності відповідно до нових вимог правової дійсності з урахуванням наукових ідей, втілених у працях В. А. Васильєвої.

Вплив підприємницьких компаній на міжнародну і національну економіку країн світу посприяв укладенню ряду міжнародних договорів, прийняттю директив і рекомендацій, спрямованих на надання порад щодо ведення прозорого та прибуткового бізнесу, побудованого на засадах ефективного корпоративного управління у цих компаніях. Ключовою вимогою більшості рекомендацій є забезпечити довіру інвесторів до діяльності компаній та застосування дієвих механізмів впливу на функціонування компаній з метою отримання прибутку та його справедливого розподілу між інвесторами, компаніями та партнерами.

Одним із міжнародних актів, що акцентує увагу саме на гарантіях здійснення корпоративних прав учасників компаній та їх впливу на корпоративне управління є Принципи корпоративного управління ОЕСР. І хоча у Преамбулі до цих Принципів зазначено, що вони мають рекомендаційний характер і не містять ніяких рецептів для національного законодавства [6, с. 21], тим не менш їх фіксація посприяла формуванню ефективної нормативної бази у багатьох країнах, що є достатньо гнучкою і виправдовує сподівання акціонерів та інших зацікавлених учасників.

У анотації до Принципів зазначено, що на практиці товариство не може управлятися шляхом проведення зборів акціонерів. Відповідальність за корпоративну стратегію та управління справами товариства, як правило, покладається на спостережну раду та правління, члени якого підбираються, мотивуються і, у разі необхідності, звільняються з посади радою. Право акціонерів впливати на діяльність товариства зосереджене на певних фундаментальних питаннях, як то обрання членів ради або інші засоби впливу на склад ради, внесення змін та доповнень в установчі документи товариства, затвердження особливо важливих угод та інші базові питання, визначені в законодавстві про акціонерні товариства та внутрішніх документах товариства [6, с. 26]. У Принципах вказано, що основні права акціонерів включають право на: 1) надійні методи реєстрації власності; 2) передачу акцій; 3) регулярне та своєчасне отримання необхідної інформації про товариство; 4) участь та голосування на загальних зборах акціонерів; 5) участь у виборах ради; 6) частку в прибутку товариства [6, с. 26].

Якщо звернутися до аналізу Законів України «Про акціонерні товариства» [4] і «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [5], як основних регуляторів правового статусу підприємницьких юридичних осіб, то можна відзначити, що базові аспекти Принципів корпоративного управління ОЕСР закріплено у цих законах. Більше того, Принципи корпоративного управління ОЕСР взяті за основу при розробці Кодексу корпоративного управління, затвердженого Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку у 2020 році, що є зразковим кодексом для розробки кодексів корпоративної поведінки та кодексів ділової етики вітчизняних підприємницьких компаній.

Окрім того, завдяки численним науковим працям вчених, які розкрили цивільно-правову природу корпоративних правовідносин і корпоративних прав, а також завдяки здійсненню оновлення корпоративного законодавства внесено зміни до Цивільного кодексу України шляхом доповнення статтею 96-1, згідно якої права учасників юридичних осіб (корпоративні права) – це сукупність правомочностей, що належать особі як учаснику (засновнику, акціонеру, пайовику) юридичної особи відповідно до закону та статуту товариства [7]. Хоча дана стаття не позбавлена ряду недоліків у формулюваннях, тим не менш у ній зроблено акцент на перелік корпоративних прав учасників, які зумовлюють вплив на корпоративне управління юридичних осіб і зміст яких близький до прав акціонерів (учасників), що визначені у міжнародних стандартах, а саме брати участь в управлінні юридичною особою, брати участь у розподілі прибутку юридичної особи і отримувати його частину (дивіденди), вийти з юридичної особи, здійснити відчуження часток у статутному (складеному) капіталі товариства, цінних паперів, паїв та інших об'єктів цивільних прав, одержувати інформацію про діяльність юридичної особи, отримати частину майна юридичної особи у разі її ліквідації (право на ліквідаційну квоту) [7].

Звісно, що механізми реалізації корпоративних прав учасників в окремих організаційно-правових формах юридичних осіб і особливості їх законодавчого закріплення на національному рівні мають свою специфіку виконання та пріоритети при виборі застосування в бізнесі. Однак ідея, втілена у законодавчих нормах, дозволяє мати орієнтир щодо визначення комплексу прав учасників, принципів, гарантій та меж їх здійснення та щодо визначення мети вступу до підприємницької юридичної особи – набуття корпоративних прав з метою впливу на корпоративне управління та отримання прибутку від вкладених інвестицій у штучно створений організм – юридичну особу, що є одним із вагомих інструментів ведення бізнесу.

З огляду на продовження воєнного стану в Україні та виконання вимог Європейського Союзу щодо євроінтеграції найбільш розвиненими сферами бізнесу нині вважаються сфера

будівництва (нерухомості), в тому числі з метою відновлення інфраструктури держави, та інформаційні технології, що найбільш активно залучають іноземні інвестиції у бізнес-середовище і підтримують економіку держави. У зв'язку з зазначеним варто поетапно проаналізувати вплив корпоративних прав учасників на діяльність підприємницьких юридичних осіб, як штучно створених інструментів задоволення приватних інтересів окремих осіб, які вкладають своє майно у певні проєкти для отримання прибутку, розширення інвестиційних можливостей, виходу на міжнародні ринки.

В. А. Васильєва з даного приводу зазначала, що з позиції майнового обороту корпорація має за мету задоволення суспільних інтересів в особі конкретних індивідів (учасників) у централізації капіталу та об'єднання зусиль [2, с. 138]. Обов'язковою істотною ознакою корпоративних відносин вчена вказувала наявність визначеного законодавцем об'єкта права корпоративної власності, наявність в учасника корпоративних прав особливого виду майнових прав, що дозволяє досягнути мети створення юридичної особи корпоративного типу та участі у корпоративних відносинах – права на отримання прибутку учасниками юридичних осіб [2, с. 139]. У аспекті висловлених поглядів підкреслено, що основна увага має бути приділена корпоративним правам учасників, яких останні набувають у результаті створення підприємницької юридичної особи чи вступу до неї і які дають можливість здійснювати реальний вплив на корпоративне управління шляхом безпосередньої участі в управлінні компанією або через представника, як один із вагомих інструментів впливу на вирішення питань про стратегічний розвиток компанії, її органів управління та посадових осіб тощо.

Водночас необхідно зауважити, що саме момент прийняття рішення про створення підприємницької юридичної особи та вирішення питання про види і розмір вкладів майбутніх учасників до статутного капіталу цієї юридичної особи є першим кроком у визначенні ролі корпоративних прав та їх впливу на корпоративне управління компанії після її створення. Адже саме вид, розмір та умови внесення вкладу визначають комплекс і обсяг корпоративних прав учасника по відношенню до підприємницької юридичної особи. Для прикладу, у разі внесення вкладу з метою набуття правового статусу простого акціонери чи привілейованого акціонера особа приймає для себе рішення про те, який комплекс прав акціонера є важливішим – здійснювати постійний вплив на корпоративне управління, масштабувати бізнес, обирати і бути обраним до органів управління і отримувати прибуток залежно від майнового стану компанії у кінці фінансового року і рішень загальних зборів учасників чи, навпаки, не здійснювати жодного впливу на корпоративне управління компанією і брати участь у загальних зборах тільки у тих випадках, коли це стосується її дивідендів, але отримувати стабільний прибуток у розмірі дивідендів, що визначається правовим статусом привілейованості у отриманні майнового результату за рахунок спеціального фонду та/або чистого прибутку щорічно.

Щодо обсягу корпоративних прав, то особа теж при створенні чи при вступі до підприємницької юридичної особи приймає рішення з огляду на те, який правовий статус вона набуває – статус міноритарного чи мажоритарного учасника. Адже незалежно від того, що комплекс корпоративних прав таких учасників однаковий, для прикладу, вони однаково можуть брати участь у прийнятті рішень на загальних зборах учасників, все одно кожен учасник свідомо розуміє, що чим більший у нього розмір акцій чи частки у статутному капіталі, тим більший вплив він здійснює на управління компанією та прийняття рішень загальними зборами акціонерів (учасників). Зокрема, власник – акціонер 50 % і акціонер 95% акцій однозначно мають вирішальний вплив на управління акціонерним товариством, чого неможливо сказати про акціонера, якому належить 1 %, 2 %, чи навіть 5 % акцій. Якщо згідно Закону України «Про акціонерні товариства» у акціонера, якому належить 5 % акцій є право безапеляційно подавати пропозиції до порядку денного загальних зборів акціонерів, це все одно не змінить правової ситуації щодо вирішального впливу на прийняття рішень загальними зборами акціонерів, на яких іншому акціонеру або групі акціонерів належить 95 % акцій.

Не менш важливе значення має й вид вкладу до статутного капіталу підприємницької юридичної особи. Як відомо, вкладом до статутного капіталу може бути будь-яке майно, в

тому числі майнові права, окрім того, що прямо заборонено законом. Звісно, що прийняття рішення про формування статутного капіталу підприємницької юридичної особи за рахунок грошових коштів, нерухомого та цінного рухомого майна не викликає запитань у засновників юридичної особи, оскільки таке майно може отримати добровільну оцінку на розсуд самих засновників або за їх рішенням за допомогою незалежного оцінювача. І, як правило, розмір грошової оцінки внеску до статутного капіталу підприємницької юридичної особи впливає на обсяг корпоративних прав потенційного учасника у розмірі співвідношення з внесками інших потенційних учасників юридичної особи, якщо вид вкладу та порядок внесення вкладу відповідає законодавчим вимогам і домовленості засновників підприємницької юридичної особи.

Загалом передання майна до статутного капіталу підприємницької юридичної особи здійснюється для подальшого ведення нею на власний ризик підприємницької діяльності. Адже майно переходить на баланс підприємницької юридичної особи, стає її власністю і може використовуватися для досягнення мети створення цієї юридичної особи – отримання прибутку. Однак на даний час в українському бізнес-просторі набула глобального розвитку діяльність у сфері інформаційних технологій зокрема і створення інтелектуального продукту у цифровому середовищі загалом. У зв'язку з цим постало питання про внесення вкладів до статутного капіталу компаній у формі об'єктів інтелектуальної власності, а вірніше майнових прав на ці об'єкти, що мають свою специфіку правового режиму. Тому, наприклад, при створенні ІТ-компаній досить часто вкладом до статутного капіталу юридичної особи (прим. автора – як правило, створюється товариство з обмеженою відповідальністю) є не майно чи кошти, а саме об'єкти інтелектуальної власності та / або їх потенційний новий результат.

Щодо питання внесення об'єктів інтелектуальної власності до статутного капіталу юридичної особи В. А. Васильєвою було проведено наукове дослідження, у результаті якого зроблено вагомі висновки, що мають значення на даному етапі функціонування українських стартапів. Зокрема, вченою зазначено, що об'єкти інтелектуальної власності, будучи формою участі у корпорації, набувають ознак корпоративної власності і попадають у сферу регулювання корпоративного права [3, с. 9]. На цьому шляху В. А. Васильєвою виділено декілька етапів. Прийняття рішення про допуск такої участі у статутному капіталі як внесення майнових прав. При цьому умовами легітимізації інтелектуального продукту як оборотного товару є наступне: - обов'язковість державної реєстрації прав на нього, що підтверджується охоронним документом; - наявність обов'язкової сплати зборів за підтримання чинності охоронного документа [3, с. 10]. У даному аспекті варто ще додати, що обов'язковість державної реєстрації є передбаченою законом тільки до об'єктів промислової власності та засобів індивідуалізації об'єктів цивільного обороту. Щодо об'єктів авторського права, до яких відносяться й комп'ютерні програми чи певні неоригінальні об'єкти, створені за допомогою штучного інтелекту, законом не передбачено обов'язкової державної реєстрації та видачі свідоцтва, однак в установчих документах компанії (статуті) чи в засновницькому, чи в корпоративному договорі, або у змішаному їх форматі така вимога про обов'язковість державної реєстрації авторського права може бути передбачена, як умова внесення певного об'єкта авторських прав до статутного капіталу товариства.

Вчена також зазначила, що для трансформації у статутний капітал інтелектуальний продукт повинен набути рис товару. Тому наступним етапом при внесенні до статутного капіталу юридичної особи майнових прав необхідним має бути проведення незалежного оцінювання [3, с. 11]. Окрім того, юридичній особі передаються документи, що посвідчують виключне правоволодіння або при необхідності здійснюється переоформлення такого документа [3, с. 11]. Чинне законодавство передбачає спеціальну форму розпорядження майновими правами на інтелектуальну власність. А тому у контексті корпоративного інтересу адекватною правовою формою такого режиму буде укладення договору про передачу майнових прав інтелектуальної власності. Відносини, що виникатимуть на підставі такого договору будуть за своєю природою зобов'язальними, а не корпоративними [3, с. 13]. Аргументувала В. А. Васильєва це тим, що право інтелектуальної власності, як і корпоративне право включає у свій

зміст сукупність прав: майнових і немайнових. Але при участі у формуванні статутного капіталу інтелектуальною власністю, об'єкти інтелектуальної власності, що належать підприємству і подальший їх оборот повинен відбуватися не тільки з урахуванням установчих документів, але й за правилами патентного права [3, с. 14]. Водночас трансакція прав інтелектуальної власності в корпоративні права повинна вписуватись у корпоративне законодавство, яке буде виступати спеціальним до норм інституту інтелектуальної власності. При цьому презюмується безповоротна трансакція майнових прав, якщо інше не передбачено договором [3, с. 15].

Отже, при внесенні об'єктів інтелектуальної власності до статутного капіталу підприємницької юридичної особи варто дотримуватися основних засад її створення та функціонування, як самостійних суб'єктів права, яким переходить і належить майно на праві власності з урахуванням однієї з ознак юридичної особи, а саме майнової відокремленості від майна учасників цієї юридичної особи. Водночас легальне використання об'єктів права інтелектуальної власності, а саме майнових прав на інтелектуальний продукт, супроводжується нормами права інтелектуальної власності та договірного права, що сприяють переданню цих об'єктів від одного суб'єкта (творця чи іншої особи, якій на законних підставах належить результат інтелектуальної власності) до іншого суб'єкта права – підприємницької юридичної особи, яка реалізує майнові права на об'єкт інтелектуальної власності згідно норм корпоративного законодавства і установчого документа, але з урахуванням законів, що регулюють відносини інтелектуальної власності.

У зв'язку з цим учасником юридичної особи може стати творець або інший суб'єкт, який на законних підставах передав майнові права на об'єкт інтелектуальної власності підприємницькій юридичній особі, а, натомість, набув суб'єктивне корпоративне право. При цьому прийняття рішення засновниками чи учасниками про отримання внеску до статутного капіталу підприємницької юридичної особи у формі майнових прав інтелектуальної власності може мати наслідком врегулювання інших питань, пов'язаних з використанням об'єкта інтелектуальної власності та можливості його повернення учаснику у разі продажу корпоративних прав, виходу з юридичної особи чи ліквідації юридичної особи, не тільки, або не завжди статутом, а саме корпоративним договором, як одним з правових інструментів вирішення питань, пов'язаних з корпоративними правами учасників, їх впливу на управління та діяльністю юридичної особи.

Хоча, для прикладу, з урахуванням попереднього законодавства про товариства з обмеженою відповідальністю відомі випадки повернення результатів інтелектуальної власності у разі виходу з товариства їх автору, розробнику, досліднику, проте новий закон тяжіє до врегулювання таких випадків через проведення грошової оцінки майна товариства у відношенні до частки у статутному капіталі учасника та виплати грошовими коштами частки учасника, який прийняв рішення покинути товариства. Втім, враховуючи специфіку сфери ІТ-бізнесу та інтелектуального продукту, такі питання, як правило, додаткового можуть врегульовуватися у корпоративному договорі, що й має місце на практиці, особливо коли учасниками стартапу є тільки декілька осіб, які вирішили вести ІТ-бізнес у формі товариства з обмеженою відповідальністю.

Як відомо, зміст права інтелектуальної власності, як і суб'єктивного корпоративного права, складають майнові та немайнові права. У першому випадку цінність становлять саме майнові права, що передаються до статутного капіталу підприємницької юридичної особи та супроводжуються укладенням договору. У такий спосіб гарантується передання майнової цінності результату інтелектуального продукту без порушення немайнових прав, що не передаються, оскільки передання майнових прав супроводжується відповідними документами. У другому випадку вже вказується на специфіку корпоративного права, що виникло і підкріплюється майновою цінністю вкладу, з одного боку, та участю в управлінні компанією, з іншого боку, що впливає на загальну цінність корпоративних прав з урахуванням їх реалізації під час управління компанією. Звичайно, цей приклад переповнений, як зазначала В. А. Васильєва, колізійними нормами у регулюванні правових відносин, але окреслена пози-

ція дозволяє балансувати у цивільному обороті з огляду на обраний учасниками підхід до визначення майнової цінності корпоративних прав з урахуванням правил права інтелектуальної власності [3, с. 14]. Тому постало логічне питання про окреслення специфіки корпоративної власності, в основу пояснення сутності якої вченою покладено аргументацію про відмежування особистої власності фізичної особи від власності юридичної особи. Майно, що передане корпорації учасниками, належить юридичній особі на праві приватної власності. У зв'язку з цим така вартісна субстанція, як корпоративні права, є об'єктом права власності учасників корпоративних відносини [1, с. 32]. При цьому власність – це не тільки обсяг майнових цінностей або їх грошовий еквівалент, це також і об'єм «влади» щодо майна. Порядок присвоєння матеріальних цінностей, межі, об'єми та умови влади встановлюються у договорах – як засновницьких, так і корпоративних [1, с. 34].

Наведені аргументи доводять той факт, що розмір та вид вкладу, що трансформується у певний обсяг корпоративних прав учасників, відіграє значну роль при визначення впливу на корпоративне управління, оскільки, стаючи власником корпоративних прав і передаючи майно, в тому числі майнові права, підприємницькій юридичній особі, особа набуває переважне право впливу на управління юридичною особою через участь у загальних зборах учасників, що зумовлюють участь у здійсненні контролю за розподілом активів товариства та їх використанням для визначеної підприємницькою юридичною особою мети. При цьому, враховуючи реальність впливу на корпоративне управління учасники можуть домовитися про об'єднання їх воль для прийняття певних рішень, в тому числі на загальних зборах учасників, за допомогою корпоративного договору, що є внутрішнім корпоративним інструментом учасників підприємницької юридичної особи. Щодо виникнення терміну «корпоративна власність», то варто відзначити, що такий термін вказує не тільки на передання засновниками майна підприємницькій юридичній особі, але й на набуття симбіозу майнових і немайнових корпоративних прав, які дозволяють здійснювати вплив на управління компанією, її матеріальними ресурсами, у результаті чого отримувати прибуток від діяльності цієї юридичної особи, для чого власне такий правовий інструмент й створювався у ході прийняття рішень у бізнес-середовищі.

Висновки. Враховуючи, що підприємницька діяльність дає змогу приносити прибуток компанії і є дозволеною законом як для підприємницьких, так і для непідприємницьких юридичних осіб, в основу відмежування підприємницьких юридичних осіб від інших організацій покладено наявність в учасників такої юридичної особи корпоративних прав. Адже зміст останніх наповнює майнову та немайнову складову права участі особи у створенні організації, передання їй майна у власність та отримання, натомість, вказаних корпоративних прав, що дають можливість учаснику брати участь в управлінні підприємницькою юридичною особою та отримувати майнові вигоди (прибуток у вигляді дивідендів) від своїх вкладень до статутного капіталу останньої. Тому далекоглядні ідеї В. А. Васильєвої на порядок внесення майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу юридичної особи, на поняття суб'єктивного корпоративного права і корпоративної власності нині відіграють важливу роль для подальшого розвитку інституту підприємницької юридичної особи та його втіленні у законодавчих положеннях, а також для сучасних викликів щодо врегулювання ряду питань на локальному рівні з урахуванням розуміння сутності правових явищ, що потребують уваги у правозастосовній практиці.

Посилання:

1. Васильєва В. А. Корпоративна власність: теоретичний аспект. Корпоративне право України та інших європейських країн: шляхи гармонізації: Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (2-3 жовтня 2015 р., м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В. В. Луця. Івано-Франківськ, 2015. с. 31 – 36.

2. Васильєва В. А. Проблеми розвитку корпоративного права. Право України. Приватне право. № 1. 2013. С. 135 – 145.

3. Васильєва В. А. Промислова власність і корпоративна власність: конкуренція норм. Корпоративне право України та інших європейських країн: порівняльно-правова характеристика: Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (26-27 вересня 2014 р., м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В. В. Луця. Івано-Франківськ, 2014. С. 9 – 16.

4. Закон України «Про акціонерні товариства» від 27 липня 2022 року № 2465-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text

5. Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» 6 лютого 2018 року № 2275-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 13, ст.69. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#top

6. Міжнародні та національні стандарти корпоративного управління: (збірник кодексів та принципів): Міжнародна фінансова корпорація. Проект «Корпоративний розвиток в Україні». 2002. 235 с.

7. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

Статтю було подано	19.06.2024	The article was submitted
Статтю було прийнято	05.07.2024	The article was accepted